

Kvalitatívny výskum sociálneho problému

Úvod

Vo svojej práci popíšem znaky, výhody, nevýhody a vhodnosť použitia kvalitatívneho výskumu pre zhromaždenie dát a ich objektívne a efektívne vyhodnocovanie. Ich vhodnosť zasadím do kontextu konkrétneho príkladu sociálneho problému- domáceho násilia. Túto problematiku rozvinem z pohľadu obeť aj páchatel'a.

Problematika výskumu

Cieľom kvalitatívneho výskumu je „porozumenie ľuďom v sociálnych situáciách“ [Disman 2002:286].a teda štúdium subjektívnych kategórií, pretože získava mnoho informácií o veľmi malom počte jedincov. Tieto údaje tak poskytujú cenné pozadie, subjektívny pohľad ako aj hodnotenie danej situácie, no zahrňuje aj množstvo nevýhod. Jednou z nich, je malá reliabilita, kt. sa líši v závislosti od použitej metódy [Disman 2002].

Najbežnejšie techniky zberu informácií v kvalitatívnom výskume:

- Zúčastnené pozorovanie- šetrenie, v ktorom výskumník participuje na každodennom živote ľudí. Patrí sem aj pozorovanie, interview, analýza osobných dokumentov, sebareflexia
- Neštandardizovaný rozhovor
- Osobný dokument- popisná výpoveď, úvaha- môže veľmi efektívne poslúžiť k anamnéze- pozadia situácie [Hendl 2005].

Kvalitatívnu metódou môže byť zisťovaný napríklad profil obeť, pretože táto poskytne svoje subjektívne údaje týkajúce sa prežívania, anamnézu či popis situácie.

Obeť násilia sa skúmajú už od 70. rokov, no okrem psychologických posudkov sa nezískali žiadne relevantné znaky. Môže sa ňou teda stať hocikto, jediná predispozícia je prítomnosť zneužívania, či násilia v detstve- dieťa žije v predstave, že dôvodom týchto fyzických atakov je trest alebo iný objektívny dôvod [Huňková, Voňková 2004].

Získať profil obeť môže byť jednoduchá záležitosť (napr. vypočúvaním na policajnej stanici). Ako však získame profil páchatel'a? Pri vypočúvaní musí osoba poskytnúť osobné

informácie, pričom ich pravdivosť je ťažko overiteľná- ochota poskytnúť motívy trestnej činnosti je, z pochopiteľných príčin, zriedkavá. V tomto zmysle sa jedná hlavne o problematiku egoobraných mechanizmov. V rámci zachovania integrity ega ľudia často klamú samých seba, vypovedajú o veciach, ktoré sú v zhode so superegom, niečím, čo je nimi alebo sociálnymi normami považované za ideál- zamlčujú „patologické javy“. Nie vždy sa však jedná o lži, pretože subjekt môže byť o pravdivosti svojich výpovedí presvedčený, čo nebýva problémom len pri výskume sociálno-patologických javoch, ale taktiež pri bežnom psychologickom testovaní osobnosti.

Nevýhodou pri tomto type výskumu je tiež cit k páchatel'ovi. Je veľmi pravdepodobné, že keď sa jedná o domáce násilie, obeť (zväčša žena) nebude hovoriť proti druhovi/manželovi. Príčina nemusí byť len ochrana pred výkonom spravodlivosti, no tzv. syndróm obeť. Pokiaľ je dlhodobo týraná či zneužívaná, nie je schopná sa z tejto situácie vymaniť, časom však dokonca bojuje proti pomoci. Príčinou môže byť jednak ekonomická situácia, deti, láska, nemožnosť dovoliť sa pomoci no často sa jedná o tendenciu násilníka chrániť a verejne ospravedlňovať [Huňková, Voňková 2004]. Tzv. Stockholmský syndróm bol prvýkrát popísaný v 70. rokoch dvadsiateho storočia v súvislosti s prepadom banky:

tento jav spočíva vo vytvorení silnej emočnej väzby medzi násilníkom a obeťou. Inými slovami- ide o identifikáciu obeť s jednaním násilníka, kedy sa obeť snaží zavďačiť svojmu trýzniteľovi, pomáhať mu a chrániť ho, čím si podvedome vykupuje jeho zhovievavosť a ochranu svojho života v situáciách, kedy obeť nemá prakticky žiadnu možnosť obrany [Huňková, Voňková 2004: 66].

Každá obeť má vypracovanú stratégiu, ako sa násiliu brániť- emocionálne a fyzicky prežiť. Svoju úlohu na tomto zohráva aj spoločnosť a stereotypy. Obete sú často považované za neschopné a hlúpe, čo však ešte viac prehĺbuje pocit viny a presvedčenie obeť o nemožnosti zmeniť svoju situáciu alebo o spravodlivosti trestu [Huňková, Voňková 2004]. Pre kvalitatívny výskum je charakteristické porozumenie ľudom v sociálnych situáciách, čo vyžaduje zohľadnenie čo najväčšieho množstva dimenzií daného problému. Výskumníkovou je teda nájsť významné štruktúry v množine všetkých premenných, ktoré respondent považuje za relevantné [Hendl 2005].

Nie len metóda zberu dát, ale aj ich cieľ sa v kvalitatívnom výskume líši. Vzhľadom k tomu, že fakty získané z kvalitatívneho výskumu sú ťažko generalizovateľné, výskumníkovi často zostáva len syntéza- spojenie jednotlivých častí do celku. Z množiny výpovedí,

osobných úvah a anamnéz tak dedukciou stanoviť záver, pričom však tieto výpovede musí považovať za pravdivé. Cieľom teda nemusí byť len samotné formulovanie nových hypotéz, či spomínané porozumenie prípadu. Aplikovaný výskum usiluje o zmenu stavu sociálnej reality a evaluačný zahrňuje intervenciu [Hendl 2005].

Záver

Napriek obtiažnosti skúmania domáceho násilia- ako závažného spoločenského problému predstavuje kvalitatívny výskum veľmi efektívnu metódu. V jadre práce som uviedla možnosť intervencie, ktorú si daný jav vyžaduje, no ktorá nie je možná bez hĺbkového porozumenia danému problému. Problematika týrania žien však nie je len problémom genderu, je problémom celospoločenským- sociologickým a psychologickým. Preto si jeho porozumenie vyžaduje zohľadnenie viacerých aspektov- a pre efektivitu výskumu aj použitie kombinovaných metód.

Vhodnosť použitia kvalitatívneho výskumu by sa teda dala opísať jeho hlavnými pozitívami: získava podrobný popis problému, skúma fenomén v prirodzenom prostredí, umožňuje študovať procesy, navrhovať teórie, pomáha pri počiatkovej explorácii problému a čo je dôležité- hľadá a zohľadňuje idiografické príčinné súvislosti problému [Hendl 2005].

Použitá literatúra:

Disman, M. 2002. „*Jak se vyrábí sociologická znalost*“. Praha: Karolinium

Huňková M., Voňková, J. 2004. „*Domáci násilí*“. Praha: Profem.

Hendl, J. 2005. „*Kvalitativní výzkum. Základy metody a aplikace*“. Praha: Portál.